

משרד החינוך
האגף לתרבות תורנית

סדר ט"ו בשבט נוסח ארצישראלי "ארץ זבת חלב ודבש"

איך נחגוג את ט"ו בשבט?

ט"ו בשבט מוזכר במשנה בשם 'ראש השנה לאילן' והוא נמנה עם ארבעה ראשי שנים: אֶחָד בְּנִיסָן, אֶחָד בְּאֵלֻל, אֶחָד בְּתִשְׁרִי. בְּאֶחָד בְּשֶׁבֶט רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן, בְּדִבְרֵי בֵּית שְׁמַאי. בֵּית הַלֵּל אומרים, בְּחֶמְלָשָׁה עֶשְׂרֵי בּו'. ט"ו בשבט נקבע כדעת בית הלל. הוא היום הקובע את סיומה של שנה אחת ואת תחילתה של שנה אחרת. יום זה הוא נקודת ציון שעל פיה קובעים את מניין שנות הפרי והפרשת תרומות ומעשרות.

אולם דווקא בגלות עת היו עם ישראל בשיא הגעגוע לארץ ישראל, התפתח לו החג על מנהגיו השונים. אחרי חזרתנו לארץ ישראל, נראה כי טוב לשמר את רגשי הגעגוע לארץ. אמנם ארץ ישראל בידינו, אבל בגעגוע יש כדי לחזק את האהבה והקשר לארץ. נביט ביופיה, נאכל את פירותיה, נודה ונברך לה' על המתנה הנפלאה.

ר' חיה הגדול ור' שמעון בן חלפתא היו מהלכים בבקעת ארבל וראו אילת-השחר שפקעה אורה. אמר ר' חיה לר' שמעון בברבי, כן היא גאלתם של ישראל בתחלה קמעה-קמעה וכל כמה שהיא הולכת היא רבה והולכת.

ירושלמי, ברכות פ"א ה"א

אמר להם הקדוש-ברוך הוא לישראל: אף על פי שתמצאו אותה מלאה כל טוב, לא תאמרו נשב ולא נטע, אלא הוּוּ זְהִירִין בְּנִטְעִיעוּת, שְׁנֵאמַר "וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ מֵאֲכָל". כָּשֶׁם שֶׁנִּכְנַסְתֶּם וּמִצַּתֶּם נְטִיעוֹת שְׁנִטְעוּ אַחֲרֵיכֶם, אִף אַתֶּם הֵינּוּ נוֹטְעִים לְבִנְיָכֶם

מדרש תנחומא

כתב חידה

המוביל לפרי חשוב על פי המקורות
מהארץ נישא בידי אחד מ- 10
ומובא בלי אומר עד חודש- 9
תלוי לעיטור בשולי אחד מ- 8
ולקישוט בבית המוקצה ל- 7
חשובים שלא בטלים יש (עוד) 6
בארצנו מהמשובחים הוא ה- 5
יתכן שהכמות לא מופקרת ב- 4
טומאת כלי תחדל בחור בגודל 3
בראשית שנה ב"שהחינו" ביום 2
ברכה גם אחרונה גם על גרגיר 1

שנים-עשר ירחים

מילים לחן: נעמי שמר
בְּתִשְׁרִי נָתַן הַדֶּקֶל
פְּרִי שְׁחֹם נְחֻמָּד
בְּחֶשְׁוֹן יָרַד יוֹרָה
וְעַל גִּי רָקֵד
בְּכִסְלוֹ נִרְקִיס הוֹפִיעַ
בְּטִבַּת בְּרָד
וּבְשֶׁבֶט חֲמָה הִפְצִיעָה
לְיוֹם אֶחָד
בְּאֶדְרַע עֲלָה נִחוּם
מִן הַפְּרִדָּסִים
בְּנִיסָן הוֹנְפוּ בָכֶם
כָּל הַחֲרָמִשִּׁים
בְּאֶיֶר הַכֵּל צִמָּח
בְּסִיּוֹן הִבְכִּיר
בְּתַמְזוֹ וְאָב שְׁמִחָנוּ
אֶחָד קָצִיר
תִּשְׁרִי חֶשְׁוֹן כִּסְלוֹ טִבַּת
חֲלָפֹו חֲלָפֹו בִיעֵף
גַּם שֶׁבֶט אֶדְרַע נִיסָן אֶיֶר
סִיּוֹן תַּמְזוֹ וְאָב
וּבָבֹא אֶלּוּל אֶלִינוּ
כִּיִּם סָתּוּ עֲלָה
וְהִתְחַלְנוּ אֶת שִׁירֵנוּ
מִהִתְחַלָּה

עיר בישראל

אתרו את העיר בכתב החידה

בני בנים-
במחיצת רבנים
סימני האיכות-
זבו בסמיכות
לא חשו שמאחר-
וכבר עלה השחר
לשביעי עלה בגורל-
לצד נחל שכיום מורעל

ברכת הפירות

- איזה שבט קיבל בנחלת הארץ מקום ששמו תפוח?
- מי שלח לבנו בוטנים?
- מאיזה עץ משבעת המינים הכינו לבוש, ואיזה פרי משבעת המינים היה משולב בלבוש?
- איזה פרי אוחזים בשעת ברכה דווקא ביד שמאל?

ברכות אברהם, והארץ

- היכן מזכירים את אברהם אבינו בברכת "מקדש השבת"?
- מהי המצווה אשר יש ברכה לפניה וברכה לאחריה ששתיהן קשורות לאברהם אבינו?
- הברכה הראשונה בשמונה עשרה חותמת באברהם. היכן מצאנו הזכרת שמו של אברהם במשפט בסוף הברכה לפני החתימה?
- מהי הברכה שמברכים על המצווה שקיבלנו בשכר סירובו של אברהם?
- מה הקשר בין ברכת אבליים לאברהם אבינו?
- אילו ברכות מברכים רק בארץ ישראל?
- אילו ברכות מברכים רק בחו"ל?

יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, שפכח סגלת אכילת הפירות שנאכל ונברך עליהן עתה, ואשר נהגה בסוד שרשיהן העליונים אשר המה תלויים בם, להשפיע עליהן שפע רצון ברכה ונדבה, גם הממנים והמשטרים עליהם יתמלאו מעז שפע הודך לשוב שנית להגדילם ולהצמיחם, מראשית השנה ועד אחרית השנה, לטובה ולברכה, לחיים טובים ולשלום. וקום לנו את הדבר שהבטחתנו על ידי מלאכי חוזק, וגערתי לכם באוכל ולא ישיחית לכם את פרי האדמה, ולא תשפל לכם הגפו בשדה אמר ה' צבאות: השקיפה ממעון קדשך.

רבי נחמן מברסלב היה אומר:

דע כי כל רועה ורועה יש לו ניגון מיוחד לפי העשבים ולפי המקום שהוא רועה שם, כי כל עשב ועשב יש לו שירה, ומשירת העשבים נעשה ניגונו של רועה. הלואי והייתי זוכה לשמוע את קול השירות והתשבחות של העשבים, איך כל עשב ועשב אומר שירה לשם יתברך בלי תהייה ובלי שום מחשבות זרות ואינם מצפים לשום גמול! כמה יפה ונאה כששומעים את השירה שלהם, וטוב מאוד ביניהם לעבוד את האלוקים ביראה.

פרי וצבע

לפניכם 14 פירות עם אותיות שונות. כל פרי מורכב מכמה מאפיינים: **צבע הפרי, צבע המסגרת, צבע העלה וצבע האות שעליו.**

עליכם לאתר ולבחור **מכנה משותף - אחד מתוך הארבעה** שעל פיו תאספו אותיות לפי קבוצות, ומכל קבוצה תקבלו מושג אקטואלי הקשור לעולם הצומח.

לדוגמא, אם נחלק את הפירות לקבוצות לפי צבע המסגרת, נלקט את האותיות שבכל קבוצת צבע מסגרת וננסה ליצור מילים. אם לא הצלחנו ננסה לחלק את הקבוצות לפי מאפיין אחר.

משרד החינוך
האגף לתרבות תורנית

שירת העשבים

מילים ולחן: נעמי שמר

דע לך
שפך רועה ורועה
יש לו ניגון מיוחד משלו
דע לך
שפך עשב ועשב
יש לו שירה מיוחדת משלו
ומשירת העשבים
נעשה ניגון של רועה
כמה יפה
כמה יפה ונאה
כששומעים השירה שלהם
טוב מאוד
להתפלל ביניהם
וגיראה לעבד את השם
ומשירת העשבים
מתמלא הלב ומשתוקק
וכשהלב
מן השירה מתעורר
ומשתוקק אל ארץ ישראל
אור גדול אצי נמשך והולך
מקדשה של הארץ עליו
ומשירת העשבים
נעשה ניגון
של הלב

חיטה

ניטול מן החיטה. עוגה עשויה
מקמח חיטה

**ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם
בורא מיני מזונות**

זית

הפרי השני: הזית.

נאכל מפריו של עץ הזית ונטבול
לחמנו בשמן זית

**ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם
בורא פרי העץ**

למה נמשלו ישראל לזית?

לומר לך מה זית אינו מוציא שמנו
אלא על-ידי פתייתה, אף ישראל
אין חוזרים למוטב אלא על-ידי
יסורים. מה זית אין עליו נושרים
לא בימות החמה ולא בימות
הגשמים, אף ישראל אין להם
בטילה עולמית, לא בעולם-הזה
ולא בעולם-הבא
מנחות נ"ג, ע"ב

תמר

הפרי השלישי: התמר

**צדיק כתמר יפרח, כארז בלבנון
ישנה**

גפן

הפרי הרביעי: ענבים או צימוקים.

תאנה

הפרי החמישי: התאנה

**מעשה ברבי יונתן בן אלעזר שהיה
יושב תחת תאנה אחת והיתה התאנה
מלאה תאנים יפות ירד טל והיו
התאנים שופעות דבש והיה הרוח
מגבילו לש ומערבבו בעפר באה עז
אחת והיתה מנטפת חלב בדבש
וקרא לתלמידים ואמר להם בואו
וראו דגמה מעין העולם הבא שנאמר
(יואל, ד): "והיה ביום ההוא יטפו
התאנים עסיס והגבעות תלכנה חלב"**

רימון

הפרי השישי: הרימון

אמר ריש לקיש: פושעי ישראל, אין
אור של גיהנום שולט בהן שמלאין
מצוות כרמון. שנאמר "כפלה הרימון
רקתך". אפילו רקנין שבישראל מלאין
מצוות כרמון

פירות א' א'

עליכם לחבר את כל צורות
הטטריס שלפניכם לריבוע
של 6 על 6 משבצות.

בכל צורה נכתבו 4 אותיות,
שכאשר תסדרו את
הטטריס לפי הסדר הנכון,
תקבלו רשימה של שבעה
פירות המתחילים באות א'
(שימו לב, לפעמים שם
הפרי מתחיל בשורה אחת
וממשיך בשורה הבאה)

תמונה נהדרת

הביטו בתמונה
שלפניכם וגלו
כמה תפוזים
היה צריך
לרכוש כדי
לצלם אותה.

עץ הרימון

מילים: יעקב אורלנד

עץ הרמון נמן ריחו
בין ים-המלח ליריחו
שב, חומתי, גדוהה מנדוד
שב, תמתי, דוהה מנדוד
אוצרות אופיר וצרי גלעד
רקב מצבים שללתי לה, פת
אלף הנמר אתלה לה מגן
מן היאור עד היקדן
את כלולה מקל פלות
את דגולה פנדגלות
שפים עיניה קשפים יונים
וקול קולך פגעמונים
לה התרועעות, לה הזרים
לה כל שלטי הגבורים
מה לי חיל אלף ומה רכבה
לכבי מת מאהבה
שב אל הקשת, שב החץ
שב הרמון אל ראש העץ
לה ואלף החיל יוכל
בואי פלה, פי כד הליל

מורד אות

מצאו מילה בת 5 אותיות להגדרה מס' 1 ורשמו במשבצת 1, ממנה הפחיתו אות אחת (ניתן לשנות את סדר האותיות) ומצאו מילה חדשה בת 4 אותיות העונה להגדרה מס' 2, רשמו במשבצת 2. את האות שהורדתם כתבו בטור המודגש מימין. הורידו שוב אות וכתבו מילה חדשה בת 3 אותיות להגדרה 3. את האות שהורדתם הפעם כתבו בטור המודגש משמאל. באופן דומה המשיכו הלאה את השורות הבאות, ותקבלו משפט / מושג בטורים המודגשים. כאשר במילה הראשונה יותר מ-5 אותיות, מספרן מצוין בטוריים לצד ההגדרה.

1. עץ בושם טוב וריחני (7)
2. הפצנו בפומבי
3. אדם לאחר גזירת שערות
4. נטיעות (6)
5. תמלא חסר
6. תממן
7. ממניי פרי ההדרים בעל טעם חמצמץ חריף עשיר בוויטמין C
8. סיווג, חלוקה לסוגים
9. השעות מהזריחה עד השקיעה
10. בעל חנות המוכר בקמעונות
11. תנא הקבור באזור חצור הגלילית
12. אומה קדומה בארץ ישראל - כ"ח
13. מזני הכרוב שתפחתו הצעירה הופכת לגוף בשרני המשמש למאכל (6)
14. נוסחאות לשבח לפני אכילה
15. מהרי הארץ
16. שיח ירוק בעל פרחים ורודים גדל בארץ ישראל גם בגדות נחלים
17. פרישה מידידים או ממקום
18. נקבת הפר הנותנת חלב
19. עיר האבות
20. רוח, תואר כבוד לאציל
21. שירה, רינה
22. פטיש כבד
23. מבהיק
24. חוט משי שהעכביש טווה
25. ירק ששמו מסמל סילוק לשונאים
26. אשבח
27. ירק גינה בעל שורש מעובה ובשרני
28. פירות הגפן
29. עננים
30. אומתי

מספרים וסופרים

- < כמה מרגלים נשאו את אשכול הענבים מארץ ישראל?
- < כעבר כמה שנים נותן החרוב פרות?
- < באיזה יום נבראו הפרות?
- < כמה שמיות חלפו מאז קום המדינה?
- < מה יוצא דפן: ארבעת המינים / חמשת מיני / ששת מיני / שבעת המינים?

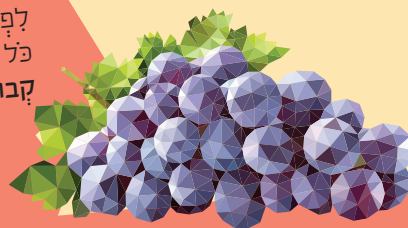
משחק "פירות הזכרון"

הפכו על השלחן 36 כוסות קרטון או פלסטיק זהות (לא שקופות!). מתחת כל שתי כוסות הניחו אותו פרי מפרות ט"ו בשבט שיש בבית: צמוקים, אגוז, שקד, ענב, תמר, משמש מיבש ועוד... אם אין לכם 18 סוגים של פרות נתן ליצור 'סטים' זהים המרכיבים ממספר שונה של פרות או מכמה פרות, לדגמה: מתחת זוג כוסות צמוק אחד (מתחת כל כוס), ומתחת זוג אחר שני צמוקים (מתחת כל כוס), או צמוק ושקד, כיד הדמיון הטובה. 'מערכבים' את הכוסות לשמחת להם מתחבא הפרי, קובעים תור ומתחילים לשחק במשחק הזכרון המכר. כל אחד בתורו מרים 2 כוסות. אם הפרי שבתוכם זהה - הוא מקבל את הפרות ומניח את הכוסות בצד. אם לא - מחזירים את הכוס למקומה.

מנצח: מי שיש לו בסיום המשחק הכי הרבה פרות לחלק לכלם...

שיר משחק - משפחה משלימה ושיר משלם

פלחנו לכם את השיר הבא לפלחים...
לפניכם שיר נחמד בעל מסר אקטואלי, אבל השיר מפרק לשני חלקים לפי הברות. כל חלק מהמלה מופיע בטור נפרד. כדי לקרוא את השיר עליכם להתחלק לשתי קבוצות ולהשלים זה את זה במקביל. כל קבוצת משתתפים תהיה ממנה לקרוא בק חלק אחד מהשיר!
שלש ארבע ו...
אולי זה ידרש מכם קצת אמונים, אבל בנדיה הם ישאו פרות.

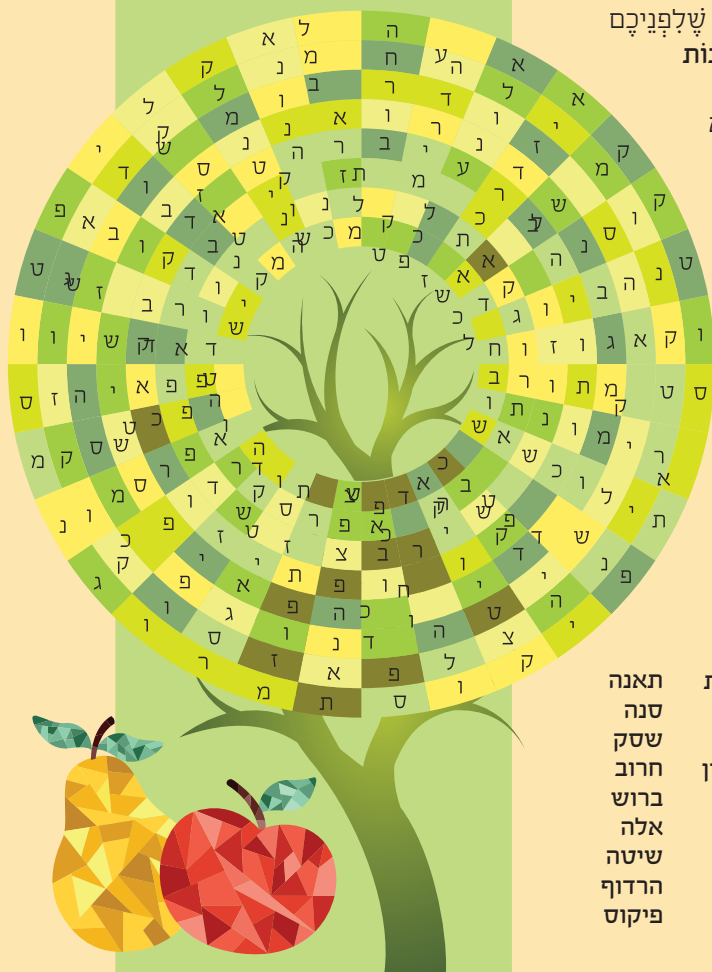
קבוצה א'

קבוצה ב'

כל חד גי גם תה
אי ש לו ב נ
תכו לו בות, גם א
ע פים לים, ש, פעו
ו ה רות ל הב אים?
מ שים טו ש נח עו!

א א ו א
הא לו, א קים גו טע
נות ר, ו מש לות
נ וע, מח בות, לות
מה פ ש נו, רו?
ה ע ה בים א נו שים!

אילן אילן

מצאו בתפוצת העץ שלפניכם סוגים רבים של אילנות פרי ואילנות סרק! את המלים יש למצא במשפחות סמוכות לאורך ולרחב ישר או הפוך!

חבוש	קשוי
תמר	מנגו
פפאיה	אבוקדו
אקליפטוס	קיוי
קלמנטינה	ערבה
אנונה	קקטוס
אננס	צבר
אורן	אגוז
אלון	שקדיה
שיקמה	הדרים
צפצפה	לימון
דקל	נקטרינה
תפוח	דובדבן
הדרים	אשכולית
לימון	אתרוג
נקטרינה	זית
דובדבן	אגוז קוקוס
אשכולית	צלף
אתרוג	גויבה
זית	
אגוז קוקוס	
צלף	
גויבה	

איש אשכולות

לפניכם אשכול ענבים, בו תשלבו את המלים לפי ההגדרות, אות אחת בכל ענב.
כל מלה היא בעלת אותן אותיות של המלה הקודמת בהפחת אות אחת - נתן לשנות את סדר האותיות.

הגדרות:

1. פרי עץ ממשפחת ההדרים
2. זהירים, מקפידים מאד
3. שם כולל לסוג פרות הגדלים בפרדס
4. בית מגורים
5. זן של לולב מבחר
6. סוג שיש, כעין צדף

